

1958

Schönborn
Buchheim
Ervin gróf
Munkácsi
és
Szt. Miklós
Uradalma-
nak

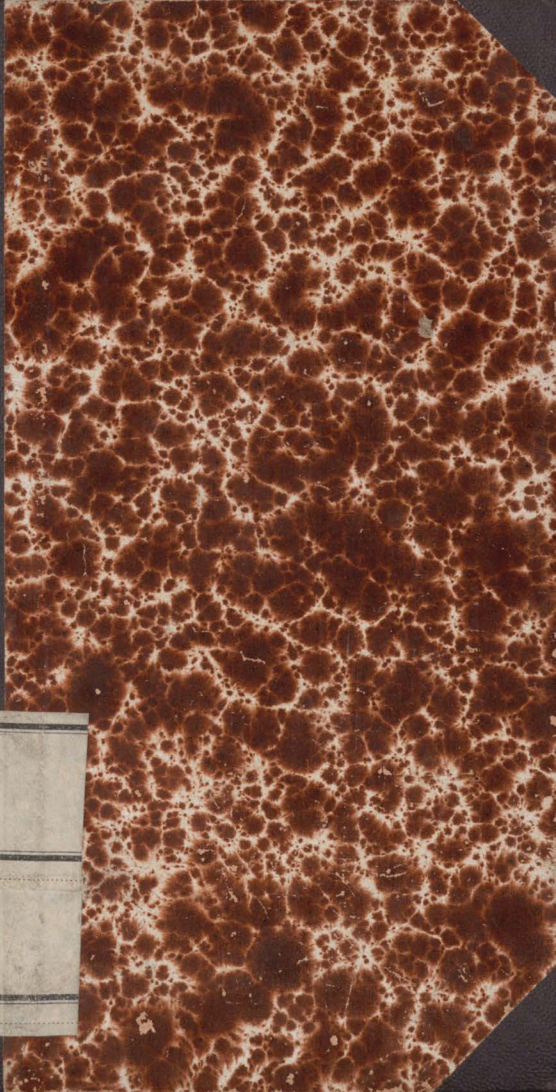
Tárgya
mutatója

II.

33

8

[Blank paper label with decorative borders]

MILLENNIUMI KIÁLLITÁS

BUDAPESTEN 1896-BAN.

OEE Könyvtár
Állomány 2018

Schönborn-Buchheim Ervin gróf

munkácsi és szt.-miklósi

URADALMÁNAK

RÉSZLETES

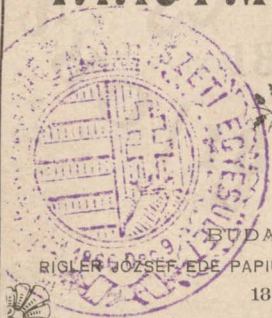
1

TÁRGYMUTATÓJA.

A. k. 2139.

I/2

IV-

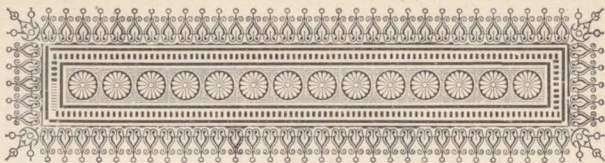
BUDAPEST

RIGLER JOZSEF EDE PAPIRNEMÜGYÁR RÉSZV. TÁRS.

1896.

I. Az erdőterületek s azok helyrajzi viszonyai.

A munkácsi uradalom 131889 hektárnyi területének 79,7 százalékát, vagyis 105267 hektárnyi területet az erdők foglalják el. Ezekből a síkságon mintegy 11800, az előhegységekben 4106 és a hegységekben 89281 hektár fekszik. Legmagasabb csúcs a Stoj 1670 m. tengerszin feletti magassággal. A beerdősült hegységek és előhegységek legnagyobb kiterjedése északról déli irányban mintegy 67230 m. és keletről nyugati irányban mintegy 38820 m. A Munkács feletti Kárpátok hegyvégei részben hosszúan nyújtott hegyhátak, részben kerekded hegyalakzatok mérsékelt meredek lejtőkkel, mely utóbbiak a magasabb, s többnyire erdősült fekvésekben 15—30° hajlásszöggel birnak, s csak a magasabb csúcsok felé mennek át meredekebb lejtőkbe. Daczára a mérsékelt emelkedéseknek a hegyvidék a

gyér népesség, s a csekély művelés alá vett terület miatt meglehetősen egyhangú és bárátságtalan benyomást tesz a szemlélőre. A többnyire erőteljes talaj forrásokban gazdag, csuszamlásokra igen hajlandó, azonban mindennütt televénydús.

II. Fanemek és azok minősége.

A sikságon az uralkodó fanem a kocsányos és kocsánytalan tölgy, az egyes termőhelyek szerint kőris, szil, gyertyán, bükk, éger és nyárfákkal vegyítve. Az előhegységekben a bükk és tölgy részint tisztán, részint elegyesen, fordul elő. A magas hegységben a bükk az uralkodó, másodsorban a jegenyefenyő, azután a lúczfenyő, szórványosan fordul elő a juhar, kőris, szil, az állabok szélein a gyertyán és éger. Az említett főbb fanemek a következő területeket foglalják el. Tölgy tisztán 11880 hektár, azaz 11·3%, tölgy bükkal keverve 2552 hektár, azaz 2·4%, bükk tisztán 82990 hektár, azaz 78·8%, lúczfenyő tisztán 644 hektár, azaz 0·6%, jegenyefenyő bükkal elegyítve 7201 hektár, azaz 6·9%. Az állabok minősége egyenlő termőhelyi osztályok mellett fanem és kor szerint igen különböző. Az összes fanemek fiatalosai és középkorú állabjai jó növekvést és zárlatot mutat-

nak, s ennél fogva a jövő hozamot illetőleg a legszebb reményekre jogosítanak. A korosabb tölgyállabok magas koruk, a rossz bánásmód és az éveken át folytatott szálaló üzem következtében, melynél a használat célja leginkább csak a legértékesebb törzsek kihasználására szorítkozott, nagyrészen csúcsaszályosok, hiányos zárlatuak, s egyéb más hiányokban is szenvednek. Mindazonáltal fájuk, s annak szerkezete és a törzsek vaskossága miatt igen keresett árucikk. A koros bükk és jegenyefenyő állabok óriási és vaskos törzseikkel valóságos őserdőket alkotnak. Az elsőnek fája finom szerkezetű és könnyen hasadó, míg a másodiknak fája szélesévgyűrűs, ággöcsökkel áttörve. Ritka szép növést mutat, még pedig úgy vastagsági mint hosszúsági irányban a sikságon, megfelelő termőhelyen a gyertyán, épugy a kőris és a szil is. E két utóbbi fanem azonban, valamint a juhar is a hegységekben szintén kitűnően tenyészik. A vágható és túlkoros állabokban átlagos magasság és mellmagassági vastagságul vehető: Tölgynél 28 m. magasság, 60 cm., mellmagassági átmérő, bükknél 29 m. és 40 cm., jegenyefenyőnél 36 m. és 55 cm. Hektáronként a törzsek száma és fatömege: Tölgynél 50 drb 210 m³, bükknél 220 drb 400 m³, jegenyefenyőnél 200

drb 425 m³. A mellékelt korosztály táblázatból kivehető, hogy a 100 éves és korosabb állabok átlagban felvett 100 éves forda mellett, a megfelelő szabályszerű korosztály területtel összehasonlítva, evvel szemben egy 46975·32 hektárnyi terület többletet tüntetnek fel, fanekek szerint: bükknél 44518·85 hektár, jegenyefenyőnél 2456·47 hektár többletet, ellenben a tölgnél 412·37 hektár terület hiányt. A jelenlegi fatömegkészlet: Tölgnél 886,000 m³ bükknél 19.675,000, jegenyefenyőnél 1.730,000, m³, összesen 22.291,000 m³.

III. Felújítások és állabápolás.

A felújítások leginkább mesterséges uton vetés és ültetés által történnek. Oly beerdősítendő területek, hol a helyi viszonyok megengedik és ahol a környék lakossága az ily területek mezőgazdasági művelését előszere-ttel üzi, mezőgazdasági előhasználatra több évre bérbe szoktak adatni. Az ebből nyert jövedelem jelentékenynek mondható. Oly tölgyállabok, melyeknek mély fekvése a mezőgazdasági köztes használatot a felújításnál meg nem engedik, helyenkénti tölgymakk vetésekkel pótoltt természetes vetényülés által, a tisztások és a mezőgazdasági köztes használat alatt

álló vágások pedig sorvetéssel ujjíttatnak fel. A bükkállabok, azok fekvése és talaj minősége szerint ültetés vagy vetés útján tölgy vagy lúczfenyő állabokká alakíttatnak át. Ezen eljárás szerint ez ideig átalakított: bükk állab tölgy állabbá 835 hektár, bükk és jegenyefenyő állab lúczfenyő állabbá 1277 hektár, összesen 2112 hektár. Oly fekvésekben, hol a vágásterületek mezőgazdasági köztes használatára a nép nem vállalkozik, s a hol a későbbi állabápolás a szükséges munkaerő hiányában keresztülvihető nem volna, a csemeték tehát a bükkserdény és más erdei gyomoktól elnyomatnának, továbbá oly helyeken, hol a csemeték lerágása a fő és sörtevad által okozandó egyéb károknak volnának kitéve, ott az állabátalakítást sikerrel keresztülvinni nem lehet; ezen erdőrészekben a buján nőtt bükkserdény foglalja el levágott őseinek helyét. Ugy az átalakítandó bükk, mint a lúczfenyő csemetékkal felujtandó jegenyefenyő vágásokban, miután az előbbieken a vékonyabb ág és felnem hasítható törzsfá, az utóbbiakban pedig a hibás törzsek és az ott hagyott fásudarak nem értékesíthetők, ezen a használatból fönmaradt és a vágások egész területét elborító maradványok a felujítások keresztülvitele előtt elégettetnek. Az ültetésekhöz isko-

lázatlan 1—2 éves tölgy és 3 éves erőteljes lúczfenyő csemeték használatnak, s a talaj minősége és a csemeték gyökérzete szerint részben a gödör, részben a lyukültetés alkalmaztatik, az elsőnél kapa, az utóbbinál lándzsalakú ültető vas segítségével. Ez utóbbi mód a munkát rendkívül gyorsítja, a mennyiben használatánál 1000 drb egy éves tölgycsemete kiültetéséhez 3·1—6·3, átlagban tehát csak 4·5 napszám szükségeltetik. A felujításoknál kiváló súly fektettetik elegyes állabok tenyésztésére. Mint elegyítendő fanemek előnyben részesülnek a gyertyán, kőris, szil, a hegyvidéken a jegenyefenyő, bükk, juhar, kőris, szil. A szükséghez képest ezen fanemek elegyítése a bükk és szil kivételével mesterséges uton is eszközöltetik. A hegyvidéken kivételesen a vörös fenyő elegyítése is alkalmaztatik. A felujításokhoz szükséges csemeték jelenleg 39, összesen 5·45 hektár területet elfoglaló veténykertben tenyésztetnek, melyek a szükséghez képest, a mennyire lehet mindenkor a felujítandó területek közelében készítettnek. Kiváló gond fordítandó az állabápolásra, mert e nélkül a felujításokra fordított költségek eredménytelenek maradnának. Mig az átalakítandó vágásterületek letarolásánál, hol a nyír, nyár és a nehezen hasadó bükkfatörzsek, a jegenye-

fenyő vágásokban, hol a bükk egyáltalában nem értékesíthető, ezen oda nem való fanemek gyűrűzése által biztosítatik az ertvények jövő tenyészete, addig már a felújítást követő 2. vagy 3. évben kezdetét veszi az ertvényeknek a tenyészteni nem szándékolt és a főfanemet elnyomással fenyegető egyéb fanemektől való kitisztítása, s ez a körülményekhez képest többször is ismételtetik. A gyűrűzött törzsek a megszakított nedvkeringés következtében 3 év alatt rendszerint már elszáradnak, s így az erős beárnyékolásnak elejét vetetik. Oly erdőrészekben, hol a nyerhető áterdölési fa csak némi értékkel is bír, az előbb említett tisztítást követik az áterdölések, evvel körölte jár a legujabb időben a fiatal tölgyállaboknál a száraz ágak lefűrészelése. A magassági növekvés befejeztéig az áterdölések csak kiméletesen, ezen időponttól kezdve azonban a törzsek koronáinak nyílt állásba hozatala céljából nagyobb mértékben eszközöztetnek. Az áterdölési munkálatok fiatalabb állabokban a kihasznált és egyenlő rakásokba rakott fatömegek $\frac{1}{2}$ vagy $\frac{1}{3}$ részéért, idősebb állabokban meghatározott egység áráért történnek. Az ertvények tisztítása és a törzsek leágazásánál kipróbált és jó eredménnyel használt szerszámok az u. n. áterdölési olló és

az Allers-féle szárnyfűrész. Mindkettő a heilbroni Dittmár testvérek cég által lett szállítva. Az értékre fordított költségek a legutolsó 5 évben évenként átlag 8718 frt 84 krt tettek ki, melyekből 22⁰/₀ a siksági, 17⁰/₀ az előhegységi értékre esett. Az ertési költségekből esik átlag: Vetésekre 16⁰/₀, ültetésekre 51⁰/₀, csemete nevelésre 16⁰/₀, állabápolásra 14⁰/₀, ertvények ármentesítésére 3⁰/₀. A mellékelt táblázat az értékre fordított költségeket átnézetesen mutatja ki. Nagy átlagban a készpénzkiadások a következők: *A*) 1000 drb csemetéért, beleszámítva a magvak értékét, 1 éves tölgycsemetéért 1 frt 30 kr., 2—3 évesért 2 frt 10 kr., 1 éves fenyőcsemetéért 1 frt 10 kr., 2—3 évesért 1 frt 48 kr.

B) Egy hektár terület felujtásáért, beleszámítva a magvak, illetve csemeték értékét, 1) Vetésekért: *a*) Tölgy sorvetésért 16 frt 13 kr., *b*) tölgy fészkesvetésért 14 frt 65 kr., *c*) tölgy lyukvetésért 12 frt 28 kr. 2) Ültetésekért: *a*) tölgyásóval 17 frt 01 kr., *b*) lúczfenyőásóval 18 frt 52 kr., *c*) tölgyültető vassal 14 frt 07 kr., *d*) lúczfenyőültető vassal 9 frt 79 kr.

IV. Üzem módok.

Az előhegységekben kijelölt 1217 hektár terület kivételével, mely kezdetben 20 éves fordával cserhántó üzemre fog berendeztetni,

az összes üzembe vett állabok, tekintet nélkül a fánemre, részben 80 éves, részben 100 és 120 éves fordával szálerdő üzemben kezeltetnek. Letarolásuk, az Osa völgyben elterülő jegenyefenyő állabokat kivéve tarvágások által történik, míg az ép említett állabokban 40 évi forgalmi időszakra beosztva 120 éves forda mellett szálalva foganatosítatik.

V. Erdőrendezés.

Az uradalomnak, mint hitbizományi birtoknak, erdősegei az 1879. évi erdőtörvény értelmében és a m. kir. földmivelésügyi miniszteriumnak erre vonatkozólag kibocsátott utasítása szerint, a térszakozás alapelvei szerint lettek az idősebb korosztályok fatömegei feleslegének tekintetbe vételével berendezve. A felmérés, térképezés és területszámítás a kataszteri felmérések alapján eszközöltetett. A térbeosztás a síkságon lehetőleg szabályos alakú, egymást derékszögben metsző nyiladék hálózat segélyével történik, a hegységekben azonban a terepalakzatokhoz köttetik. Az eddig üzembe vett erdősegek területe a mellékelt táblázatból, »Az erdők területe és csoportosulása« vehető ki. Az erdőrendezéssel szorosan összefüggnek a felülvizsgálati munkálatok, me-

lyek az erdőrendezésnek időszaki folytatását képezik és minden 10 évben foganatosíttatnak. Az első felülvizsgálati munkálatok jelenleg vannak folyamatban.

VI. Erdővédelem.

A lakosság nagy részének szegénysége, az erdőkben való kóborlási szenvedélye, az orgazdák csábitgatása, továbbá az erdők termékeinek, a tulajdonjogot illető, a népben meggyökerezett ferde nézetek és laza alapelvek következtében az erdők, az emberek és legelőmarhák által nem csekély károsításoknak vannak kitéve, úgy, hogy a védszemélyzet is gyakran csak a legnagyobb erőmegtűréssel képes ezen kihágásokat ellensúlyozni, habár értékesebb falopások, a mint az azelőtt nem ritka eset volt, az erdőtörvény életbe lépte óta nem szoktak előfordulni. A feküfa és rőzseszedés helyenként a szegény népnek csekély viszontszolgálat vagy készpénzfizetés mellett megengedtetik, jóllehet, ezen eljárás mellett igen gyakran tapasztalható, hogy a nép által ellenszolgálatkép télen tett ígéretek vagy épen nem, vagy csak részben tartatnak meg. A káros elemi csapások közül főképen a vízáradások említendőek meg. Első sorban a

Latorcza folyó áradásai. Ezen folyó csekély esése következtében árterét a síkságon oly nagymennyiségű iszappal borítja el, hogy az abban fekvő állabok törzseinek gyökérzete a levegő behatásától végleg elzáratik, s ennek következtében a törzsek betegeskedni kezdenek, s végre elszáradnak. Kevésbé károsak a tenyészetre a közeli Tiszába ömlő Borzsa folyó áradásai. Pusztító szélviharok e vidéken ritkán lépnek fel, s azért nagyobb széldöntések ez ideig nem is fordultak elő. A helyenként, de csak ritkán előforduló görgetegek és hegyomlások pedig sikeresen akadályozhatók meg a rajtok levő állabok fenntartása által. Káros befolyással vannak úgy a növényzetre, mint az élőfákra a gyakrabban előforduló késői fagyok, miután az előbbieket ez által a növekvésben visszamaradnak, az utóbbiaknak pedig virágzását semmisítik meg, s így, főleg a bükk és tölgynél, igen gyakran a gazdag makkterméssel kecsegtető reményeket hiúsítják meg. Egy felette elszomorító és száraz tavaszi időjárás mellett évenként ismétlődő jelenség az erdőégés, nevezetesen az alomtüzek melyek részben vigyázatlanság következtében a pásztorok által, részben pedig akarattal, boszúból erednek. Ezen alomtüzek gyakran nagy területekre terjednek ki, s káros követ-

kezményük, hogy az általuk ért törzsek, főleg a bükk, tövükön korhadásnak indulnak, s így növekvésük is visszamarad, s hosszabb vagy rövidebb idő múlva a viharoknak áldozatul esnek. A némely években fellépő kártékony erdei rovarok közül megemlítendőek a cserebogár, a cinczérfélék, a kőrisbogár, a kőris-háncs-bogár; a lepkék között a közönséges gyapocsz, a sárgafarku gyapocsz, a bucsus pohók, a sodró-lepke, azután a levéltetvek és a paizstetük. Elszomorító látványt nyújtanak a föntebb felsorolt lepkefajok hernyóitól ellepett s lerágott lombállabok fiatalosai, melyek így csak a második nedvkeringés után fakadnak ki újra. A paizstetü nádálmódjára tapad a fiatal és középkorú tölgyegyedekre, s az általa megtámadott törzsek, habár csak évek múlva bekövetkező, de biztos pusztulásnak vannak kitéve. A honos vadnemek közül főképen a fővad és sertevad érdemel említést kártékonyosságukért, s főleg az utóbbinak váltóin és tartózkodási helyükhöz közeli részekben a tölgy-makkvetésről teljesen le kellett mondani.

VII. Erdőhasználat.

Az erdőhasználatához úgy az uradalom tulajdonosa, mint tisztikara, még igen szép és jogosult reményeket fűz, mert az erdőkből

eddig nyert termékek és hozamok, habár azok az utóbbi időben, különösen a munkács-stryi vasuti vonal kiépítése óta örvendetesen emelkedtek, még mindig nem állanak arányban az erdők terjedelmével. A tölgyfa kelendőségi viszonyai már a magyar északkeleti vasut kiépítése által is tetemesen javultak, mely javulás a vasutvonalnak meghosszabbítása által a túlevelü és bükkállabok, valamint az ezekben szórványosan előforduló kőris, juhar és szil kelendőségére is kiterjedt. Sajnos azonban, hogy a fa, különösen a bükk nagy készletfeleslege értékesítésének még mindig utjában állanak a magas szállítási költségek és a szomszédos Ung és Máramarosmegyék versenye.

Főhasználat.

Az évi hozam főhasználatainak értékesítése részben tövön való eladás, részben a házilag kihasznált fának és az abból termelt szénnek eladása által történik, még pedig vagy a termelés helyén megszabott árjegyzékek, vagy pedig a vasuthoz szállítva kölcsönösen megállapított árak szerint. Az ily módon kihasználható évenkénti fatömeg körülbelől a következő: Tölgy 31800 m.³, bükk 132900 m.³, szil, kőris és juhar 4700 m.³, túlevelüek

54600 m.³, összesen 224000 m.³, ehhez számítandó azonkívül még mintegy 700 m.³ mogyorófa. A lúcz és jegenyefenyő évi fahozamából származó haszonfának feldolgozására az uradalom területén 2 gőz- és 1 vízi fűrész van üzemben, a tölgy és juharhaszonfa hozamnak egy kis része egy itteni boritékfalemez-fűrész által dolgoztatik fel, míg a termelt mogyorófa sörtisztító-forgács készítésére használtatik fel. A tövön eladott tölgy, kőris és szilfák műszaki célokra szolgáló anyagokká és árucikkékké dolgoztatnak fel. A vasuti állomáson átadott és eladott kőris, juhar, szil, éger, bükk és gyertyán-rönkök legnagyobb részben kiviteli árucikket képeznek. A házilag kihasznált bükkösökben a termelés főképen csak tűzifára és szenítésre szoritkozik, kisebb mértékben bodnár- és műszerszámfa, zszindely, lapát, faczipő és czipőkéreg készittetik. Miután a tölgynek tövön való értékesítésénél az eladás legtöbb esetben csakis a nyerhető haszonfára vonatkozik, s az ennek kihasználása után fönmaradt törzsrészek az uradalom rendelkezésére állanak, ezek részben szekérszámra adatnak el, részben pedig tűzifára feldolgozva, a házi-szükséglet fedezésére fordittatnak, vagy pedig szabott árak mellett eladatnak. A tűzifa osztályozása rendszerint 2, jobb kelendőségi

viszonyokkal biró vidékeken azonban 3, sőt 4 osztályban is történik.

A házilag foganatosított jelenlegi évi termelés a következő:

Kemény tönkfa	350 m. ³
Tölgy zszindely	30,000 drb
» szöllőkaró	64,000 drb
Fenyő fűrészáru	650 m. ³
» épületfa	1,900 m.
» zszindely	600,000 drb
Szénfa és tűzifa	151,000 m. ³
Bükkfa-szén	260,000 ht.
Bükk-kádárfa	150,000 drb
» zszindely	523,000 drb
» czipőkéreg, à 60 drb	20,000 köteg.

A vágások kihasználása, illetve a vágások termékeinek értékesítése a síkságon és az előhegység némely erdőrészeiben igen belterjes, míg a magas hegységben, főleg a fenyőállabokban, felette kezdetleges, a menynyiben ezekben csakis az egészséges haszonfának nyeresére szoritkozik, míg a hiányos törzsek és sudarak a vágásokban visszahagyatnak. A bükkvágásokban a hasitható fa feldolgoztatik, míg a göcsös törzsek és törzsrészek, valamint a vékonyabb ágfa otthagyk. Az ily módon évenként a vágásokban visszahagyott fatömeg a fenyveknél 22700 m.³,

vagyis 42% , a lomblevelű állaboknál 31000 m.³, vagyis 18% , összesen 53700 m.³, vagyis átlagban az évenként kihasznált fatömeg 24% -a. Magától értetődik, hogy az itt felsorolt és sajnos, meg nem változtatható körülmények között, egy hegyvidéki vágás megszemlélésénél a belterjes kihasználáshoz szokott szakember, valamint a laikus elé is nem a legjobb kép tárul. A szabályszerű döntési idő a síkságon és előhegységben a tél, míg a magasabb, zordon fekvésekben a nyáron való döntés kényszerűsége forog fenn. A fának kihozatala az erdei útakon kívül, facsúsztatókon, vagy vizes csúsztatókon, úsztatás által történik, néhány helyen pedig rövid távolságokra kétsínű pályán közelítetik. A vizes csúsztatók közül megemlítendőek a Vócsiban, Paszikán és a mészégető kemenczéknél lévők. Az első fenyődeszkákból van építve, alsó szélessége 30% , felső szélessége 75% , mélysége 40% . E vizes csúsztató, illetőleg úsztató csatorna 3000 m. hosszú, $2,34\%$ eséssel. Torkolatánál egy folyónak 40 m. hosszban áthidalása után, egy 840 m. hosszú kétsínű pályával van összeköttetésben. Ezen úsztató csatornán évenként 18000 ürméter tűzifa szállított le a vocsii vasuti állomásig. Az átlagos költség, beleszámítva a kétsínű pályán való közelítést, köbméterenként

3 kr., egy nap alatt 300 ürmétert lehet leusztatni. A 2480 m. hosszú paszikai vizes-csúsztatón, mely 7⁰/₀ esés mellett 20[‰] fenékszélességgel, 35[‰] felső szélességgel és 22[‰] mélységgel, válualakuan kivájt, bükk törzsekből épített, évenként mintegy 6000 ürméter tüzifa szállítható le a hasonló nevű vasúti állomáshoz. A Szolyva mellett 5—6⁰/₀ eséssel épült, 1050 m. hosszú vizes csúsztató a mészégető-kemenczék üzeméhez szükséges tüzifa szállítására szükséges. Szerkezete hasonlít a paszikaiéhoz. E két utóbbi vizes-csúsztatón naponként 15[‰] vizállás mellett 200 ürméter tüzifa szállítható le 4—5 kr. egységi ár mellett. A vizes-csúsztatók, kellő gondozás mellett, 8—10 évig is eltartanak. Megfelelő vizállás mellett tutajozásra, illetve úsztatásra és hajózásra használható folyók a Latorcza és Borzsava. Az elsők a zdenyovai völgyből fenyőszálfák tutajokba kötve Munkácsig, az utóbbin a síksági erdőkből a Tiszáig különféle keményfarönkök szállítanak le. A Latorcza esése Munkácsig meglehetősen jelentékeny, de a kiálló sziklacsúcsok, homokzátonyok, s a folyón átvezető hidak miatt a tutajozás nem jár minden veszély nélkül. A Borzsava folyó a magyar északkeleti vasút kiépítése előtt gyakrabban használtatott felúsztatásra, s rajta a Tiszáig, Vári helységig

vasúti talpfák s más értékesebb gömbölyű tölgy-épületefák úsztattak le. Ezen úsztatás azon körülménynél fogva, hogy a Borzsa esése a torkolatnál igen csekély, kevés költséggel és koczkáztatással járt, mert a folyó torkolatánál keresztbe állított tutajok a hiányzó gerebet teljesen pótolták. A vasúti vonal megnyitása óta ezen folyó csak ritkán használtatik fel faszállításra, s akkor is csak kisebb hajók segélyével. Usztatás útján csak a Viznicze és Szinyák patakokon szállíttatik le a nyáron termelt, s téli időben facsusztatókon vagy gyalogszánon az usztató patakhöz közelített tűzifa. A felfogó gerebek, megfelelőleg a, usztatott fából nyert csekély jövedelemnek orsóval ellátott bakokból egész egyszerűen vannak építve, de a célnak azért megfelelnek. A gerebudvarokon a leusztatott fa szabálytalan rakásokba, kis része pedig szabályos ölekbe rakatik. Mindkét gerebrakodó szellős helyen kellő eséssel, hogy a víz hamar lefolyhasson, az egyik pedig különösen száraz kavicsos talajon van. Mindkét patakban az usztatás eredményei a mellékelt táblázatban vannak feltüntetve.

A Vócsiban levő vizes-csusztatóhoz csatlakozó gördülőpályán kívül mult évben a zsdenyovai gőzfűrészbérlője, Wohl Ede bécsi

czég által 2 uj, fenyőrönkő szállításra berendezett gördülópálya építettett fel. Ezek közül az egyik, mely a Cseresnyó mellékvölgybe vezet, 2725 m. hosszú 6⁰/₀ eséssel; a másik, mely Zbúntól a gőzfűrészig vezet, 1525 m. szintén 6⁰/₀ eséssel.

Mellékhasználatok.

Említésre méltó mellékhasználatot képeznek a tölgy- és bükk-makkoltatás, a nyári legeltetés és a mezőgazdasági köztes használatok, melyek mind csak az üzemterv keretén belől mozognak. A makkoltatás kétszeri becslés után, ősszel, nyilvános árverésen, erdőrészenként adatik bérbe, vagy pedig darabszám után szedetik a bér. Hasonló módon értékesítettik az erdei és havasi nyári legelő is. A havasokra felhajtott és az erdővédszemélyzet által többszörösen átszámlált marha után a a legelőbér darabonként fizettetik. A vágások mezőgazdasági használata az arra alkalmas területeken, ha elegendő vállalkozó akad, rendszeren mint előhasználat foganatosittatik, jelentékeny kiterjedésű területeken. Szép jövedelmet biztosít, megkönnyíti a csemeték ültetését, s az értékek sikeréhez nagyban hozzájárul. Az illető terület, rendszeren tavasszal, egy

holdas részekre osztatik fel, s árverés utján 2—4 évre adatik bérbe, hol azután a gyengébb tuskók és serdény előzetes kiirtása, esetleg égetés után a csak gyengén felkapált földbe az enyhébb éghajlatu vidékeken tengeri, a hegységben pedig rozs, árpa vagy zab jön. Az utolsó évben rendszeren rozs vagy zab vetetik, mikor egyszersmind az erdei mag is elvettetik, vagy pedig csemeték ültettetnek. A csemeték örvendetes fejlődését előmozdító rendszeres és alapos tuskóirtás és a talaj mély megművelése, ugyszintén a burgonyaültetés az itteni lakossággal nem érhető el, s így a tulajdonképeni köztes-használat a vágások nagy kiterjedése mellett, a csekély munkaerő következtében, nem vihető keresztül. A tengeri kellő megérését pedig a késői vetés hátráltaatj. Ujabb időben a bokros rozs vetésével tétetett kísérlet, s örömmel tapasztaltatott, hogy az itteni lakosságnak a bokros rozs és zab egyszeri vetése után a kétszeri aratás tetszik. Az eddigi kísérletképeni vetés házilag történt és kat. holdanként a kellő zabmennyiséggel $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ hl. bokros rozs vettetett el. Hogy fogja-e ezen ujitás egyáltalában és mely arányban a lakosság érdeklődését felkelteni, mai napon még meg nem állapitható. A vaddusabb hegyi vidékeken a lakosság nagy vadkárok szülte

félelme miatt a köztes használatok nem alkalmazhatók. Az eddigi évibér hektáronként 1 frt 74 kr és 34 frt 80 kr között ingadozik. Alárendeltebb jelentősége van a fű, kő és bükkfatapló használatnak. Ezekhez csatlakozott még egy ideig az egyes vágásokat nagymennyiségben ellepő nadragulyának a szedése is, azonban ez, a fiatal csemeték letaposása által okozott károk következtében, s azon tapasztalat után, hogy a szedők legtöbbször inkább az elhullatott szarvasagancsot szedték össze, most már nincs megengedve.

Erdei mellékiparágak.

Említésre méltók: *a)* a fűrészfűrész-üzem, *b)* sörtisztító mogyoróforgács gyártás, *c)* szenítés, *d)* hamuzsir főzés, *e)* mészégetés.

a) Az uradalom területén levő fűrészek már a »főhasználatok« czime alatt lettek felsorolva, s itt csak azon körülmény említettik fel, hogy a volóczi gőzfűrész 1886. évben épült, 1894-ben leégett, de a következő évben újból felépített s 4 keret — és 3 körfűrészszel dolgozik, míg a 146 lóerejű gőzfűrész Zsdenyován 1892-ben épült s 4 keret-, 5 kör- és 2 ingafűrészszel van üzemben. A vizierőre berendezett oszai fűrész egyszerű szerkezetű oláh fűrész, egy vagy két pengével dolgozik.

Az évi rönköszükséglet: Volóczon 48000 m.³, Zsdenyován 30000 m.³, Oszán 1300 m.³.
Összesen 79300 m.³.

b) Az 1891. évben Freyer és Frost cég által Alsó-Hraboniczán, uradalmi területen felállított gyárban, az előbb Németországba szállított mogyoró-dorongfa sörtisztító forgácsnak dolgoztatik fel. A részint vízi, részint gőzerőre berendezett gyár évenként körülbelől 1000 ürköbméter, 135 m. hosszú dorongfát fogyaszt. A termelés főbb vonásai a következők: A lehántott mogyorófadorongok 460 mm. hosszú darabokra vágatnak, pároltatnak és egy külön e célra berendezett gépen 40—50 mm. széles és 2—3 mm. vastag forgácsra hasítottatnak, illetve metszetnek. Az ily módon nyert, mindkét oldalán sima és ruganyos forgács, mely tehát se nem szálkásodik, se nem törékeny, aszalóban szárítottatik és 25 kilogrammos csomóba szoritva, dróttal köttetik össze. Az évi átlag termelés 40000—50000 métermázsa, a mely leginkább Németország, Dánia, Hollandia és Amerikába szállittatik. Készül ezenkívül e gyárban hárs-, nyár-, nyir-, bükk- és égerfából esztergályozott és préselt dugó, azonkívül bükkfából eczetforgács. A préselt dugó termeléséhez gyalult léczek a dugó nagyságában koczkákra feldarabolva használtatnak.

Ezen koczkák egy hengeralaku késsel kör-alaku hengerekké vágatnak, s egy külön géppel pedig egy aczélformába préseltetnek, melyben egyidejüleg a czég bélyege, illetőleg neve is belenyomódik, s így teljesen készen alul kihullnak. Ez utóbbi három termék évi átlagos gyártása: közönséges esztergályozott dugó körülbelől 200000 drb, préselt dugó 230000 drb, eczetforgács 900—1000 méter-mázsa, az előállítással 16 gép és 36 munkás van állandóan elfoglalva. c) A fűrészeken kívül a legfontosabb erdei ipar a szénégetés, mely négy erdőgondnokságban évenként körülbelől 58000 ürméter kellően száradt bükk tűzifát fogyaszt, hogy a 317000 hl. évi szükséglet fedeztessék. A szenítéshez a hasábok egy méter hosszúra vágatnak, a szenítési mód az ugynevezett tót szenítési mód, s a boglyák a vágásokat kísérik. Állandó szenítőhelyek nincsenek. Egy ürméter tűzifa $4-5\frac{1}{2}$ hl. szenet ad. A termelt szén minősége jónak van elismerve, sulya pedig hektoliterenként 22—24 kilogramm között ingadozik. A szénégetés a sátoros ünnepek és állandó esős időjárás kivételével, állandóan folyik. A szénszállítás a raktárakba 2 Hl. tartalmu zsákokban tenge-lyen történik. A termelési költségek, valamint az értékesítés eredménye a mellékelt táblá-

zatban van kitüntetve. *d)* A hamuzsirégetés az uradalom területén csak a jövedelmet nem hozó, illetőleg azon bükk-őserdő területeken folyik, ahol sem az erdészeti, sem a vadászati érdek kárt nem szenved. Az időjárástól függő kis kereset következtében csak kevés hamuszállító akad és ennél fogva az üzem csak egy helyre szorul. A hamuégés ugyszólván csak elöregedett, gyengélkedő emberek foglalkozásává süllyedt. A nyers hamu termelése csak tulkoros, reves törzsekre vagy széldöntvényekre szorul, mert — tapasztalat szerint — a már korhadásnak indult fa a legtöbb kaliumot tartalmazó hamut szolgáltatja. Tapasztalt hamuégetőik azt a fát tartják legjobbnak, mely a hasadási lapon márványozott, de még elég kemény és tartós. A nyershamu termelésnek ezelőtt divó azon nagyon is primitív szokását, mely szerint álló és fekvő törzsek meggyújtva egy néhány napra magukra hagyattak, az uradalomnál többé-kevésbé elhagyték, mert ezen termelési mód mellett, mely nem fárasztó ugyan, szél és eső okozta károktól eltekintve, a hamu minősége is sokat szenved. Ujabb időben a hamuégetésre szánt törzsek rönkökre felvágva, a galyakkal lefelé máglyákba rakatnak és meggyújtatnak. Ezáltal nemcsak a fa jobb elégése éretett el, de a hamunak a szél

által történt elhordása is akadályoztatott. A nyershamu jóminőségű, ha idegen anyagokat, mint föld, agyag, homok stb. nem tartalmaz, és ha még eredeti száraz állapotban, a nélkül, hogy megázott volna, a főzőhelyre szállítatik. A nyershamu átvétele több-kevesebb módon ment által, melyek mindannyian a nyershamu hamisítását voltak megakadályozandók. A nyershamu jóminőségű, ha az ujjak között dörzsölve, egyenletes, keményebb homokszemeknélküli, zsiros tapintatu és marólugos izü. Az empirikus megvizsgálásnál leginkább a már kilugozott hamu hozzákeveredése kerüli el a figyelmet. Éppen a nyershamu tisztaságának megállapításánál fölmerült nehézségek következtében a hamuégető érdeke a hamuzsir mennyiségével hozatott összeköttetésbe. Ennélfogva a munkabérek a kész hamuzsir mennyiségére köttetnek és a hamuégetőknek csakis a beszállított nyershamura adatik egy kis előleg. A szükséges termelési szerszámok, mint kemencze, üst, kézieszközök, tüzifa az erdőgondnokságot terhelik.

A hamuégetés csakis meleg időben, míg a gyepes föld a tűz tovaterjedését megakadályozza, van megengedve. Fenyvesekben és azok közelében a hamuégetés tiltatik. Az égett hamuzsir évi termelése ez idő szerint a

munkácsi uradalomnál 10,500 kgrm, de 30—40 év előtt annak 4—6-szorosa is volt. Itteni tapasztalatok szerint szükséges: *a)* Egy súlyegység kész áru termeléséhez 6—7 egység nyers hamu. *b)* 100 kgram hamuzsir lugozásához és égetéséhez 4—6,5 ürméter vegyes tűzifa. A fekete, vagy nyers hamuzsir az égetés által 6—9⁰/₀ súlyvesztést szenved.

Ezen súlyvesztés ismételt égetés által 1—2⁰/₀-al növekedik. A kész hamuzsir 300 klgram ürtartalmu bükkfa hordókban jó kereskedés alá.

A készpénzköltségek a főzdében kilogrammonként 15—18 krra rugnak. Ezen költségek 63⁰/₀ a nyers hamura, 7⁰/₀ a lugozásra, 5⁰/₀ az égetésre, 7⁰/₀ bodnár munkára, 15⁰/₀ tűzifára, 3⁰/₀ javítások és osztályozásra esik. Az utolsó piaczi árak szerint 100 klgramm égetett hamuzsir után a szolyvai állomáson 8—9 frt tiszta jövedelem számítható, ha 100 klgramm kilugozott hamu 60—80 krral trágyának értékesíthető. A bükkfa hamutartalma és az abból nyerhető hamuzsir mennyiségéről helybeli adatok hiányzanak. A galicziai állami erdészet kísérletei szerint 1 ürméter bükkfa 0,102 hl. nyers hamut, 0,63 klgramm nyers, és 0,53 klgramm égetett hamuzsirt adott. Ebből kifolyólag 100 klgramm hamuzsir főzéséhez

188 ürméter bükk tűzifa szükséges, és egy köbméter bükkfának körülbelől 0·8 klgramm égetett hamuzsir felel meg.

Mussprat, Saussure és mások adatai tekintetbe vételével, melyek szerint a bükkfa 0·145⁰/₀ hamuzsirt szolgáltat, továbbá egy köbméter bükkfa súlyát 680 klgramnak és 1 klgramm piaczi áru értékét 10 krnak véve, egy köbméter hamuzsirnak égetett fa 9·8 krral értékesíthető, mert a fenti adatok szerint egy köbméter bükkfának 0·98 krnyi áru felel meg. A hamuzsírőzés ezen kis haszon daczára mégis jogosult, ha tekintetbe vesszük azon körülményt, hogy az arra felhasznált fa más módon nem értékesíthető, hogy azon erdőterületekről a melyeken a hamuégetés folyik, más hozam lehetetlen, és végre hogy a hamuégetés csak a legnagyobb elővigyázat mellett történik. —
e) A Borló Gyil északi lejtőjén több helyütt tömör mészkő fordul elő, innét lesz fedezve az összes uradalmi és vasgyári mészsükséglet. A mész, mely hydraulikus természetű, a paszikai kemenczékben égettetik. A termelés a nyári hónapokra szorul, és évente körülbelől 2000 hl. mész termeltetik és egy égetés azaz egy kemencze körülbelől 115 hl. meszet szolgáltat. Az égetés okozta súlyveszteség 43⁰/₀, térfogatveszteség ellenben 24⁰/₀. Tüzelő anyag-

nak a bükkfa használtatik. Az összes munkálatok szakmányban történnek és egy égetésre fizettetik: a) Törés, hozatal, berakás, égetés 14 frt. b) Tüzifaközelítés 4 frt 50 kr.

Egy hl. mész égetéséhez 0·42 ürméter vagyis egy kemenczéhez 48 ürméter fa kell, s így egy köbméter fára 2·38 hl. mész esik. Egy hl. frissen égetett darabos mész sulya körülbelől 100 klgrm. Egy hl. mész termelési költsége, a tüzifa 25 kr.-nyi tőárát hozzászámítva, 53 krajczár. A mész eladási ára helyben 85 kr. — 1 frt 10 kr. Az itteni mészkeő a 3 főbányából Schwackhoffer tanár elemzése szerint következő alkatrészü:

	I. Briztra jobb part.	II. Briztra bal part.	III. Paszika.
Alkatrészek:			
Szénsavas mész	93·32	96·44	78·07
Sósavban oldható homok és agyag	2 65	0·35	6·92
Sósavban nem oldható homok és agyag	4·03	3·21	15·01

Befejezésül megemlítendő azon eredmény, mely a bükkfa jobb értékesíthetése céljából, kísérletezés útján az itteni urodalomnál felmutatható. Ezen kísérletek célja volt a bükk rövid tartósságát szabadbani építkezéseknél meghosszabbítani és ezen fanem repedését és vetemedését lehetőleg leszállítani, hogy az eddigi

tüzi- és szénfatermelésen kívül más célokra is alkalmas anyagot szolgáltatasson.

A kísérleteknél csak direkt módok alkalmaztattak, gömbölyü fánál ez abban állott, hogy a törzsek nedvben, és pedig nem mint régente lombfakadás után, hanem röviden előtte döntettek, és részint az időközben kifakadt levelek elfonnyadása után, részint a reá következő tavasszal lehántattak, hogy a levelek utján kiszáradásuk tökéletes legyen. Más esetben pedig a vágásokban már előzetesen meggyűrűzött törzsek döntettek, rönkökre vágattak, s megfigyeltettek egészségi állapotuk valamint repedésükre nézve a döntés közben, a döntés és feldarabolás után. Ezen kísérleteknél az tapasztaltatott, hogy az első módszer szerint kezelt gömbölyü fa erős repedést mutatott ugyan, de egészséges maradt, míg a második módszer szerinti kezelésnél korhadás állott be. Az így lekérgezett fa tartóssága fölött sajnos hogy a szükséges adatok még hiányzanak, mert egy, az 1888. évben, lombfakadás után lehántott bükkfából épült erdőőri lak még rövid ideje áll, egy hasonló fából épült hid pedig egy árviz áldozata lett. Mégis e hidnál, melyhez próbaképen lombos, röviden a lombfakadás előtt döntött, de nem kérgezett, és végre röviddel a lombfakadás előtt döntött és

levélszáradás után kérgezett bükkfa használtatott, 3¹/₂ évi időtartam után konstatáltatott, hogy csak a legutóbbi mód szerint kezelt bükkfa majdnem egészen egészséges és kemény maradt, holott a többi már korhadásnak indult. Megemlítendő, hogy e hid keskeny, magas hegyekkel körülvett nedves völgyben épült. Egy és pedig nem csekély árnyoldala a tavaszi döntésnek az, hogy a bükkfa sokszor már döntés közben, de majdnem mindig döntés után a váglapon erős és mély sugárrepedést mutat, és hogy az így elvált részek hamar vetemednek. Kevésbé vannak ezen bajnak a télen döntött bükkfák kitéve, mi valószínűleg a frissen döntött fa lassabb kiszáradásának a következménye. Ezen a bükkfönkfa használhatóságát nagyon akadályozó hibának némileg elejét lehet venni, ha a döntés csak fejszével történik, vagy pedig ha a fűrészszel való döntésnél lehetőleg mély behajkolás alkalmaztatik, hogy a törzs előbb düljön le. Ezen a bükkfa elemi szerkezetén alapuló hiba soha sem lesz mellőzhető, mert még az impregnált fa is ki van téve a repedésnek. Hogy tehát a bükkfa repedését és vetemedését illetőleg, feldolgozott állapotánál, különösen fűrész- és hasított árura, meggyőződést szerezzünk, alábbi kísérletek és megfigyelések tétettek.

(a Fűrészanyagoknál: E tekintetben egy esztendőben havonként ugyanazon helyen egy-egy bükk döntetett, és az abból vágott rönkö a hasító fűrészszel a fa belén át két részre vágatott. A rönkö egyik fele merőlegesen a váglapra, a második fele ellenben párhuzamosan evvel 2,5 cm. és 7 cm. vastag deszkákra fűrészeltetett. A deszkák egyenként a fűrészpor gondos letisztítása után megmázsáltattak, termelési egymásutánukban keskeny léczekkel elkülönítve összerakattak és a sulykülömbőség meghatározása miatt havonként megmázsáltattak. Az így nyert tapasztalati eredmények röviden összegezve a következők: A vékony és széles deszkák csatornaszerűen görbültek és erősen repedtek, a vastag és keskenyebbek ellenben kevésbé vetemedtek és repedtek. A bélvágáshoz párhuzamosan fűrészelt deszkák inkább hajlanak a vetemedés és repedéshez mint az erre függőlyesen fűrészelték. A november, december, január hónapokból eredő deszkák sokkal nagyobb ellentállási képességgel bírnak a nevezett tulajdonságokkal szemben, mint a többi hónapokban fűrészelték.

A száraz, meleg időben fűrészelt deszkák sulyvesztése az első hónapban körülbelől 28%. Különös gond fordítandó a deszkák száradására, hogy szép fehér árut kapjunk, és

különösen arra kell ügyelni, hogy gyorsan ne száradjon. Ennélfogva a deszkák a fűrészelés után azonnal száraz, szellős, de nem léghuzamos pajtákba hozattak, és 30—38⁰/₀-nyi súlyvesztés után ismételten, de közvetlen egymásra rakattak.

b) Hasított anyagnál: A bükk fentnevezett repedési és vetemedési tulajdonságai a donga és zsendelytermelésnél alig mutatkoznak, jóllehet a termelésnél az évszakra tekintettel nem vagyunk. Az itt termelt 12—15 cm. széles, 82—100 cm. hosszú és 2—2¹/₂ cm. vastag dongák az előállítás után egynehány napig az erdőn maradnak szorosán egymásra rakásolva, azután száradás végett szellősen összerakatnak és legkésőbb 3 hónap múlva az erdőből szellős helyekre szállíttatnak, s ott kalodákba lesznek rakva. Az így kezelt dongák egy esztendőnél tovább a szabadban nem tarthatók, mert minőség, különösen pedig hajlékonyságukból sokat veszítenek.

Hasonló módon kell a zsendelytermelésnél is eljárni a kiszáradást illetőleg. Alkalmazásuknál se nem friss, se nem száraz állapotban kell felszegezni, mert első esetben hasadékok képződnek, másik esetben pedig alig lehet a szeget beverni. Egy bükkzsendelytető legalább 10 évig tart el. Kevésbé tartós és erős

a fedél gépszindelyből. Ez utóbbiak vízi erőre berendezett gépen a hur irányában vékonyan hasítottak, s kevésbé értékes, könnyű fődél-szék zszindelyezésére használtatnak. A felsorolt tapasztalati adatok összegezve következő vég-eredményt adnak:

1. Hogy a bükk tartóssága nedvben döntve és lombfakadás után lehántva emeltetik, hogy e célra csak közép vastagságu és vékony törzseket előnyös felhasználni, mert a vastag fa a vágási lapon erősen és mélyen reped, tehát nagy épületfaszükséglet esetén aránylag sok fa döntendő.

2. Hogy a repedés a törzseknek csak fejszével való döntése által, vagy a fűrész alkalmazása mellett a törzseknek mély behajkolása által akadályoztatik meg.

3. Hogy a bükkfának fűrész árukká való feldolgozása csakis abban az esetben tanácsolható, ha lehetőleg keskeny de vastag deszkák előállítása széloztatik, s ha a fa november, deczember vagy január hóban döntött törzsek-ből származik, s a deszkák a hosszában ketté-fűrészelt rönkö vágáslapjára merőlegesen fűrészeltetnek.

4. Hogy a bükkfának hasított árukká való feldolgozása, ha azok nem felette hosszú méretűek, a legjobb eredménnyel jár, valamint

hogy ezen munka erős fagyokat, s a fának avval járó merevségét kivéve bármely évszakban minden hátrány nélkül eszközölhető. Közlebbi részletek az erdők kihasználásáról a mellékelt táblázatban találhatók.

VIII. Munkásviszonyok.

Az itteni vidék magyar, ruthén és csekély részben német lakószai közül legujabb időig csakis a síkvidéki magyar lakosok foglalkoztak állandóan erdei munkákkal, miután a síkvidéki tölgyesek folytonos kihasználásánál rendszeres keresetforrásuk nyilott. Nem így volt ez a hegyvidéki bükkösökben, hol a bükknek korlátolt kihasználása mellett az ottani ruthén lakosság csak kelyenként kapott munkát, s így jó erdei munkásokká nem is képződhetek ki.

Egészen mások manapság a viszonyok. A hegységben évenként rendszeren nagyobb vágásterületek taroltatnak le, s az ottani lakosság is, mezei munkájának befejezése után, az uradalom nagy részében elegendő erdei munkát talál, s azt szívesen fel is keresi. A hegyvidéki ruthén lakosság megszokott életmódjának ezen megváltoztatásához nagyban hozzájárultak a már befejezett tagosítások, az erdőtörvény életbe-

lépte és az évenként növekedő adóteher, mert ezek után mindenik község saját erdőbirtokára lett utalva, a falopás az erdőtörvény rendelkezései által ugy a saját, mint az idegen birtokon megnehezítettett, s az adófizetéshez szükséges pénzkeresete is elkerülhetlenné lett. A nyomor munkára ösztökélte a népet. Az egyes itt lakó nemzetiségek életmódja munkájokban hiven tükröződik vissza.

Mig a jól táplálkozó sikvidéki magyar nép munkájában ügyes és kitartó, addig a kevés igényekkel bíró és a gyakori hosszantartó bőjtölés által elgyengült rathén nép ez időben munkára alig képes, azonkívül pedig nem nagyon megbízható, habár az erdei munkákban való ügyességet illetőleg az előbbiekkel bátran versenyezhetik. A siksági magyar nép kiváló ügyességet mutat a különféle épületfa, fűrészáru és hasítottáru termelésben, a hegyvidéki ruthén nép pedig a rönkö és gömbölyü épületfa termelésben és közelítésben, bükk-hasítottáru termelésben, szenítésben és tutajozásban. Hogy a tűzifa és szénfatermelésnél mindinkább észlelhető munkáshiányon segítve legyen, 1803—1805. években 24 szláv család telepített le a vizniczei völgybe, az 1837. évben pedig a szinyáki völgybe lettek az első német favágók Csehországból betele-

pitve. Idők multán a munkáshiány mindinkább észlelhető lévén, újabb telepítések által Ausztria német tartományaiból (1855., 1860., 1871. években) az állandó erdei munkások létszáma a következő 7 telepítvényen (114 családra) emeltetett: Liszárnya, Szidorfalva, Puznyákfalva, Szinyák, Szuszkó-Ujfalu, Dubi és Zsdenyova. Ezen munkások az uradalomhoz szerződési viszonyban állanak. Főfeladatuk az összes előforduló erdei munkák elvégzése, kötelesek azonban felszólításra az egyéb üzemágaknál előfordulható munkálatokat is teljesíteni, mert az uradalom köteles a betelepített munkások folytonos és szakadatlan foglalkoztatásáról gondoskodni. Idegen munka elvállalása különös engedély nélkül tiltva van. A tűzifa és szénfa termelése és közelitése mindig szakmányban, egyéb munkálatok az urad. igazgatóság belátása szerint, a helyi munkabérek alapulvételével, szakmányban vagy napszámban történnek. A tűzifának ürméterenként megszabott termelési egység ára a rozsnak munkácsi piaczi árával, s a vágásoknak az illetők lakhelyüktől való távolságával változik, azonkívül pedig a választékkal egyenes — a hasábok hosszával pedig fordított viszonyban áll. A munkások által termelt tűzifamennyiség, föltéve, hogy egész éven át más munkákhoz nem alkalmaztattak, fejenként

600 ürméterre lett megállapítva. A munkabéren kívül az állandó erdei munkások még a következő természetbeni javadalmazásokkal láttatnak el, és pedig: az uradalom által felépített lakóházat kapják 2—3 hektár illetményfölddel, azonkívül szabad használatra a megfelelő nyári legelőt, s megengedett területen a szabad fajzást. Bizonyos előnyös feltételek mellett orvosi segélyben is részesülnek, sőt az illetményfölkékért az állami adót is az uradalom fizeti. Egyébb közterheket, lakásaik kisebb tatarozásait és az azokért járó tűzkárbiztosítást a munkások sajátjukból kötelesek fedezni, azonkívül pedig egy társláda fenntartására is köteleztetnek. A szolgálati és munkabér szerződések, $\frac{1}{2}$ évi felmondási idővel, rendszerint 10 évre köttetnek. Nem szorulhat bővebb indokolásra azon állítás, hogy egy ily munkástelep létrehozatala, s abban a megkívánható rend fenntartása az azok felügyeletével megbízott kezelőtisztekre nézve sok gond és kellemetlenséggel jár, miért is ily telepítések csakis oly kényszerítő körülmények hatása alatt voltak létesíthetők, minők a multban az uradalomnál fenállottak. Eltekintve a telepítésekkel járó tetemes költségektől, már magából a dolog természetéből is következik, hogy a népnek rendszerint nem a legmunkaszeretőbb

elemei szoktak kivándorolni, hanem annak elégedetlen, téves szocialdemokratikus eszméktől áthatott része, melynek főtürekvése a szolgálat kötelékeinek felbontására és önálló községek telepítésére van irányozva. Az itt szokásos munka és közelítési bérek egy mellékelt táblázatban vannak kitüntetve.

IX. Vadászat.

A munkácsi uradalom vadászterülete 104,477 hektár erdő és 27,114 hektár mezőgazdasági területből áll, ehhez járul még a bérelt 100 községnek a vadászterülete is. Az uradalom, illetőleg annak tulajdonosa a vadászatot 91,102 hektár erdő és 22614 hektár mezőgazdasági területen maga gyakorolja, bérbeadva van pedig 10,708 hektár hegységi erdő és 2667 hektár a síkságon. A mai vadállománynak alapját az 1865. évben, a vadászati törvény 1802. évi IV. t.-cz. és az 1840. évi IX. törvényczikk értelmében rendszeresített és mindig szem előtt tartott lelkiismeretes vadóvás és ápolás vetette meg. A legjobb vadtanyákoz tartoznak a hegyvidéken mintegy 49,000 hektárnyi, a síkságon mintegy 2900 hektárnyi terület. A vadászat a hegyekben a számtalan cserkész-út és a czélnak megfelelő

helyeken épített vadász-kunyhók, a síkságon pedig a nyiladékhálózat, a magas leső-állványok és leskunyhók által igen meg van könnyítve. Mint a mellékelt lőjegyzékből is kivehető, a vadászat eredménye nem áll arányban a vadászterület nagyságával. Egyik főoka ennek a hegyekben a különben könnyen vadászható fővad lelövésének szigorú korlátozásában és az apróbb vadaknak a legelő-marhák, kóbor kutyák és macskák által való folytonos nyugtalanításában, a síkságon a csenderesek (remisek) teljes hiányában keresendő. Az utóbbi hiányon mintegy 2 év előtt segítve lett, amennyiben a gazdasági területeken több ily csenderes telepített, s remélhető is, hogy ezek a hozzájuk fűzött reményeknek teljesen meg is fognak felelni. Az itt előforduló vadnemek közül megemlítendő a szarvas, vaddisznó, őz, nyul, nyirfajd, császármadár, vadlud, vadkacsa, erdei szalonka; a kártekony vadak között a medve, hiúz, farkas, róka, nyest, nyuszt, vadmacska, görény, borz, vidra és a különféle tollas ragadozók. A vad főképen lesből, cserkészve, vagy hajtóvadászaton ejtetik el. A vadászat a fő és őzvadra az üzekedés idején a szarvastehenekre, vaddisznókra, nyulakra, valamint a kártekony többi vadra deczember és január hónapokban

szokott megtartatni. A kártékony vadakon kívül fölötte sok kárt okoznak a vadállományban az áradások, valamint a szigorú és hódús telek. Így az 1887/8. évi szigorú tél után 220 drb szarvas, 91 vaddisznó és 42 drb őz vad találtatott elpusztulva. A vadállománynak télen át való fenntartása és a rossz táplálkozás következtében, vagy ez utóbbiból elharapódzó betegségek meggátlása céljából, a hegyi kaszálókon és nyiladékokon nagyobb mennyiségű, boglyákba rakott széna hagyatik kint, azonkívül pedig vadetető félszerekben, ledöntött nyárfák, bizonyos helyekre kiszórt tölgy-makk, tengeri és vadgesztenyével tápláltatnak. A vadak nagymérvű kóborlásának megakadályozása céljából a síkságon, az erdők tisztásai és a nyiladékok tengeri, burgonya, csicsóka és repcével vettetnek be, mely termények közül, különösen az utóbbi, a havazások beálltaig és közvetlen a hóolvadás után is a vadnak kedvencz táplálékát képezi. Kísérletek tettek továbbá a vadak takarmányozásán kívül a mezőgazdasági köztes használat alatt álló vágásokban olyképen, hogy az illető terület a tengeri föltöltése után közvetlenül repcével vettetett be gyéren, s a repcze a következő év tavaszáig otthagyatott és a tavaszi munkálatok alkalmával beszántatott.

Ezen eljárás a tapasztalt jó eredmény és csekély költségek miatt mindenkinek ajánlható. Az utóbbi 31 év alatt lődíjak czimén évenként átlag 504 frt fizettetett ki, mely összegből hasznos vadakra 33⁰/₀, kártékony vadakra 67⁰/₀ esik. Orvvadászatok miatt aránylag még kevés panasz emelhető, habár azok az 1883. évi vadászati- és fegyveradó-törvények által kelőleg meg nem akadályoztatnak, mert a vadászati törvény 13. §-a értelmében minden tulajdonos saját területén medvék, farkasok, rókák, hiúzok, vadmacskák, nyestek, vaddisznók, borzok, tengeri nyulak, hörcsögök, ürgék, görények, menyétek, nyuszt-menyétek és vidrák elpusztítására még azon esetben is jogosítva van, ha ugyanott a vadászati jog bérbeadatott is. A vadászat iránt hajlammal viseltető földbirtokos saját területén tehát bátran viselheti lőfegyverét, anélkül, hogy a fegyveradó-törvény 7. §-a értelmében előírt vadászjegyet megszerezne. Ha az említett törvénycikkek ezen rendelkezései nagy humanismusról tanuskodnak is, mindazonáltal a vadászat bérlőjére és a szomszédos vadászterületek tulajdonosaira fölötte káros hatásuk lehetnek. A kártékony vadak vadászat, törbefogás, de legfőképen strychninnel való mérgezéssel pusztítottak. Említésre méltók még az utolsó 31 évben

elejtett vadaknál kizsigerezett állapotban felvett maximalis súlyok, u. m.: Szarvasbika 285 kg., szarvastehén 125 kg., szarvasüsző 95 kg., szarvasborju 65 kg., vadkan 205 kg., emse 120 kg., südő 34 kg., őzbak 36 kg., medve 225 kg., farkas 50 kg., hiúz 25 kg.

Végül megemlítették, hogy a vadász-kutyák tartása az erdőgondnokságok által évenként beterjesztett ajánlatok alapján csakis a vadászat tekintetében jól minősített alkalmazottaknak engedteik meg, kik kutyáik tartására a megállapított takarmánymennyiséget az uradalomtól ingyen kapják.

X. Szolgálati szervezés.

Általánosan ismeretes, hogy a nagy uradalmaknál a különböző üzemi ágak és a legfelsőbb vezetés között létező viszony már számtalanszor nagyobb viták tárgyát képezte. Nem lesz tehát érdeknélküli ha az itteni, összefüggő kiterjedés tekintetében az osztrák-magyar monarchiának egyik legnagyobb uradalmában fennálló ezen szolgálati viszonyok röviden megismertetnek.

Az 1878. évben alkotott, tehát közel 18 év óta fennálló az uradalmi vagyonkezelésről szóló szolgálati szabályrendelet képezi alapját a szolgálati szervezésnek.

Az uradalom fővezetését a tulajdonos maga gyakorolja.

Az erdészeti ügyekre egy Bécsben székelő erdőtanácsos mint szaktanácsos működik.

A helybeli központi kormányzatot az összes üzemi ágakra tehát az erdészeti ügyekre vonatkozólag is a Munkácson székelő uradalmi igazgatóság vezeti.

Az uradalmi igazgatóság az igazgatóból és a szükséges szakelőadókból, valamint a számosztály és az építészeti és mérnöki osztályból áll.

Ezen szakelőadók saját kezelési ágaikban egyszersmind felügyeleti és ellenőrzési közegek, anélkül azonban, hogy önálló központi kormányzati joggal bírnának, mert a külső gondnokságoknak az összes rendeletek és utasítások csakis az uradalmi igazgatóság nevében adatnak ki. — Ez által elkerültetnek a sokféle, s egymással folytonosan érintkezésben levő kezelési ágak közt előfordulható surlódások, a mennyiben az alkalmazottokban meggyökerezett ama tudat, hogy egyoldalú, az egyik vagy másik kezelési ágat előnyben részesítő intézkedések a központnál ki vannak zárva.

A központi kormányzatnak ezen szigorú centralizálásával szemben, a külső gondnokságok annál nagyobb hatáskörrel vannak felruházva.

A külső kezelő tisztek hivatalos eljárásukért személyesen felelősek, az egyöntetű eljárás céljából esetről esetre értekezletek tartatnak, anélkül azonban hogy egyesek önálló működésükben bármi módon is korlátoztatnának.

Nagy előny továbbá a kezelő tisztekre azon körülmény is, hogy hivatalos ténykedésük és annak eredményei leplezetlen valóságban a tulajdonos tudomására hozatnak, miután a kezelő tisztek által havonta összeállított jelentések — a szükséges magyarázatokkal ellátva — eredetiben lesznek a tulajdonos elé fölterjesztve.

Egy állandó szolgálati szabályrendelet, a szükséges utasításokkal kiegészítve, körvonalozza a tisztek és szolgák jogait és kötelességeit.

Végül a nyugdíjszabályzat zárkövét képezi azon nagyfontosságú administratív irányzatnak, mely egy alkalmazottak által kezelt uradalom gazdasági fejlődésének legfontosabb alapkövét képezi, mert az alkalmazottak, az aggkor és keresetképtelenség nyomasztó gondjaitól felszabadítva, azok reális és észszerű tevékenységét hathatósan előmozdítja.

Rövidesen felemlítettük itt a pénzkezelés is. A kezelő tisztek a pénzkezeléstől elvileg ki

vannak zárva, és csakis egyes ügyekben vannak evvel megbizva:

1. A kerületeikben lévő bértárgyak hasznosbérösszegeinek beszédésénél, mely esetben a nekik e célra kiadott bárczakönyvből vett nyugtákkal nyugtázzák a beszédett pénzt, a mellett kötelesek legkésőbbben kéthetenként az illető pénztárnak a beszédett pénzről elszámolni;

2. Anyag eladásoknál, mely alkalommal csakis az előirt eladási bárczák használhatók, s a beszédett pénzt szintén a pénztárral elszámolni kötelesek.

Kifizetések általában csakis a számosztály kiküldött közegei által eszközöltetnek.

Fakiadások bárcza nélkül, vagy még át nem vett vágásokból azonnali elbocsátással büntettetnek.

Hasonló rendszabályok állanak fenn a többi kezelési ágaknál is, úgy hogy még a gondnokságoknak házi szükséglete is, mint a személyzet természetbeni járandóságai a vetőmagvak stb. csakis az előirt nyomtatott bárcza alapján adhatók ki a raktárnokok által.

Ezen egymásból folyó és egymást kiegészítő rendszabályok ugyan a gyöngébb jellemeknek alig legyőzhető akadályul szolgálnak, de a jellemes és öntudatos hivatalnokra fölötte megnyugtatólag hatnak.

Egy 17 év óta fennálló számviteli szabályrendelet teljes joggal büszkeségét képezi az egész tisztikarnak, s nem találkozna egy sem, ki annak hatályon kívüli helyezését sajnosan nem nélkülözné, mert benne a tisztviselő legbecsesebb kincsének t. i. «becsületének» védpajzsát találta fel.

Kiegészítésül a föntebb felsorolt általános szolgálati szervezés és a munkácsi uradalom háztartását illető szervezeti beosztás főbb alapelveinek megemlítendő még az erdőrendező-ségi osztály, mint erdészeti segédhivatal, mely az erdőfelügyelőséggel egyetemben az üzemrendezést fogyanatosítja, és az üzemtervek ellenőrzését és nyilvántartását vezeti.

A külső kezelésnél lévő erdészeti személyzet három csoportba osztatik :

- a) kezelő tisztekre,
- b) segéd személyzetre,
- c) védszemélyzetre.

Az első csoport alá tartoznak az erdőgondnokok (erdőmester, főerdész, pagonyerdész) valamint az erdészjelöltek és erdőgyakornokok, a második csoportba soroltnak a czimzetes pagonyerdészek és alerdészek, a harmadik csoport alá jönnek az erdővédek és erdőőrök.

Az erdőgondnok hatáskörébe tartoznak

a tulajdonképeni erdőüzemi teendőkön kívül, a birtok nyilvántartása, az általános kezelési munkák: építkezések, bérletek, irodai teendők, az erdő- és vad-védelem ellenőrzése, a vadak gondozása és a vadászat gyakorlása a rendelkezésre álló segédszeméllyel.

Az üzemi teendők, számviteli és irodai munkálatok teljesítésére kisegítőül minden erdőgondnok mellé erdészjelöltek, erdőgyakorokok vagy irtokok alkalmaztatnak.

Az első csoport alatt felsorolt alkalmazottaktól felsőbb államvizsga, a segédszeméllyezettől erdőőri szakiskolának elvégzése és az erdőőri szakvizsga, az erdővédektől és erdőőröktől az erdőőri szakvizsga követeltetik.

Hasonlóan a személyzet szervezeti beosztásához szabályozva van egyszersmind a védkerületek beosztása is, tekintettel az erdőgondnokságok területére, valamint a kölcsönös szolgálati érintkezés útja is.

Csekély kivétellel minden erdőgondnokság több pagonyra van osztva, melynek élén úgy az üzemi teendők teljesítésére és a védzemplézet ellenőrzésére a erdészek vagy erdővédek állanak, kik azonban önálló rendelkezési joggal nem bírnak.

A hetenként megtartott jelentési napon

a pagony élén álló alerdész átveszi az erdő-őrök jelentéseit, és kiadja a szükséges utasításokat.

Az erdőgondnokság élén álló erdőgondnok kéthetenként, a fizetés alkalmával, átveszi az alerdészek és erdővédek jelentéseit és megadja azoknak a legközelebbi időszakra utasításait, eltekintve, természetesen a sürgős és rögtöni elintézést igénylő ügyektől.

A szolgálati érintkezés bár szóbeli, azonban fontos utasítások, úgy az erdőgondnokságnál lévő parancskönyvbe, valamint az illetők szolgálati könyvébe is bevezettetnek.

Magától értetődik, hogy ezen alkalommal minden kiadott általános érdekű rendelet is közzöltetik a személyzettel és az előfordult erdőkihágási esetek is bevezettetnek.

Különösen kiemeltetik, hogy kártevőkkel a kár nagysága iránt egyezséget csakis az erdőgondnok köthet, úgyszintén, hogy az ilyen önként fizetett kártérítések beszedésére egyedül az erdőgondnok van feljogosítva.

A mellekelt táblázatos kimutatásban az erdőgondnokságok kiterjedése, a védkerületek száma és nagysága, valamint a segéd és véd-személyzet száma ki van tüntetve.

Az erdőgondnokságoknál lévő parancskönyvek, az erdőgondnokok útazási naplói,

ugyszintén a segéd- és védszemélyzetnek szolgálati könyve, mindmégannyi fontos segéd-eszközeit képezik a kezelésnek.

A szolgálati könyvek megkönnyítik a külső szolgálat ellenőrzését, a mennyiben minden uradalmi tisztviselő kötelezve van a vele bárhol találkozó védszemélyzet szolgálati könyvébe a találkozás helyét és idejét bevezetni és abból az illetőnek jogosultságát a találkozás helyén való megjelenésre vonatkozólag megállapítani.

Kötelezve vannak az összes uradalmi tisztviselők az uradalmi igazgatóság székhelyén való megjelenésüket szakfőnöküknek bejelenteni, ép ugy köteles a segéd- és védszemélyzet is — szolgálati könyvük előmutatása mellett, melyben szabadságolásuk közvetlen főnökük által bevezettetett — szakfőnöküknél jelentkezni.

A szolgálati könyv első lapján magyar és német nyelven egy figyelmeztetés van nyomtatva, mely röviden összefoglalva a következő: »Szabályszerű bárcza nélkül történt anyagkiadás a szolgálatból való azonnali elbocsátással büntettetik.«

A kezelésnek ezen sarkalatos tétele teszi egyedül lehetővé e túlnagy kiterjedésű birtoktesten a külső szolgálat pontos teljesítését.

A szolgálati könyvbe azonkívül a kiszolgáltatott anyagok és az előfordult kiadások is bevezettetnek. Amellett fontos napi események szintén a szolgálati könyvbe lesznek bevezetve.

Azon erdőőrök, kiknek kerületében anyagkészletek vannak, egy szállítási bárczakönyvvel vannak ellátva; ezen szállítási bárczák az anyagot elszállító vevőnek vagy fuvarosnak igazolásul adatnak át, míg az utalványozási bárcza tőlük elvétetik.

A védszemélyzet fontos teendői közé tartozik még a törvény által előirt erdőkihágási naplók vezetése, melyekbe a bejegyzések az ismeretes módon történnek.

Az itt előadottak felületes elolvasása talán hajlandó volna az erdőőrt egy vándorló levéltárként varázsolni szemeink elé, azonban tekintetbe véve a gondnokságok és védkerületek túlnagy terjedelmét s egyéb helyi viszonyokat, nem zárkozhatunk el azon felőgás elől, hogy egy ily nagy uradalomban a szükséges rend fenntartásához egy hasonló, habár kissé nehézkes ellenőrzési apparatus alkalmazása okvetlenül szükséges.

Az anyagkezelés hasonló szigorú utasítások és eljárások által van szabályozva.

Az erre vonatkozó részletek mellőzésével csakis felemlítettik, hogy az anyagátvételek

szigorú és mindenkori ellenőrzése, ugyszintén a kiszámlálási lajstromok pontos vezetése és nyilvántartása már évek óta minden szabályellenességnek elejét vették.

Pontosan meghatározott szolgálati utasítások a járások és védkerületek átvételénél és átadásánál követendő eljárásra, világos és határozottan körülírt szabályzatok a marhatartás, illetményföldek használata és legeltetési jogosultságra vonatkozólag leginkább megakadályozzák azon szabályellenességeket, melyek az erdőgazdaság hagyományos kinövéseinek szokatlan tekintetűek.

Az erdőgondnokságok az uradalmi igazgatósággal fontos esetekben külön jelentések útján érintkeznek, egyébként pedig a havi jelentések és az esetről-esetre tartott értekezletek közvetítik az érintkezést.

A belső levelezés az erdőgondnokságok és az igazgatóság, valamint a gondnokságok és annak alantás közegei közt ugynevezett levelezési könyvekkel történik, mely könyvek úgy vannak berendezve, hogy a levelezésnek lenyomata a könyv egyik lapján visszamarad.

Átadott és átvett anyagok az erdőgondnokság és az uradalom többi ágai között pénzürtékükben a legszigorubban számoltatnak el.

A munkácsi és szent-miklósi uradalom gyűjteményes erdészeti kiállításának jegyzéke.

I. Szabad területen.

Különféle honos fanemekből vett törzskorongok.

Komlórudak.

Mogyorófa, abroncs gömbölyűen és hasítva.

Mogyorófa fogantyus pálczák nyersen.

Bükk-, gajmó- és fejszenyelek.

Ökörjármok.

Bükk gyalult zsindegy.

Hornyolt zsindegy bükk, fenyő, tölgy.

Bükk-, dongák- és fenékfák.

Bükk kocsitengely.

Szilfa-kerékagy.

Keréktalp nyers kőris és szilfa.

» kidolgozott kőris és szilfa.

Küllő nyers kőris, tölgy, szil.

» kidolgozott kőris és szil.

Szöllőkaró.

Czipőkéreg.

Kőrisfateknők.

Gör. kath. harangtorony mintája.

Paizstetű által megtámadott tölgy.

A Freyer és Frost-féle sörtisztító háncs, és hordó-
dugó-gyár gyártmányai.

II. A fedett csarnokban.

Tölgymakk, kocsányos, cartontáblán.

Bokros rozs.

Tölgyfa fodordúcok.

Tölgy-csemeték.

Égerfa-gyökérzet.

Tölgy a paizstetű által megtámadva.

Allers-féle szárnyfűrész.

Gyomláló kapa.

Áterdölési ollók.

Törzskorongok lenyomatai.

20 honos fanem könyvalakban.

Kőrisfa hullámos rostképződéssel és fodorjuhar.

Különféle bükklapátok.

Nyeregfaváz fakengyelekkel.

Faczipők.

Favillák.

Kerti gereblyék.

Boritékfalemez tölgy, juhar és dió.

Sétabot agancs fogantyúval.

Ivókanalak.

Tésztanyújtók.

Evőkanalak.

Fonó-orsó.

Fatál.

Hósarú.

Faszén bükk, tölgy, nyír és mogyorófa.

Márvány.

Méző.

Trachyt.

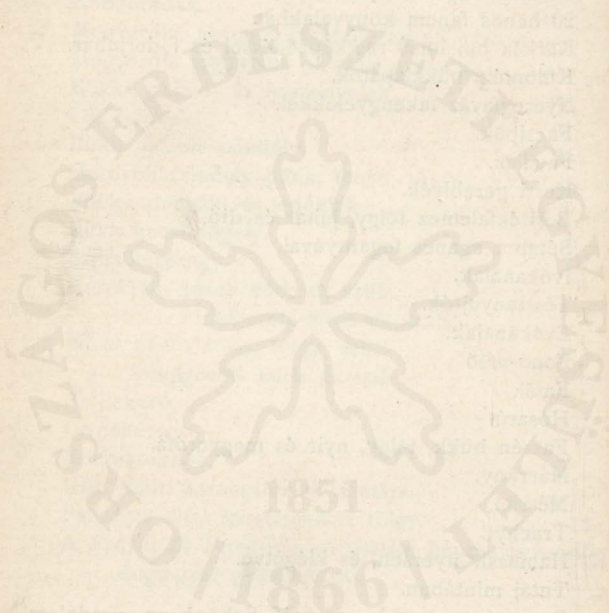
Hamuzsír nyersen, és kiégetve.

Tutaj mintában.

Beregvármegye és a gróf Schönborn uradalom
átnézeti térképe.

Bose-féle lejt mérő műszer.

Munkácsi uradalmi erdőőri lak mintája,
tervvel együtt.

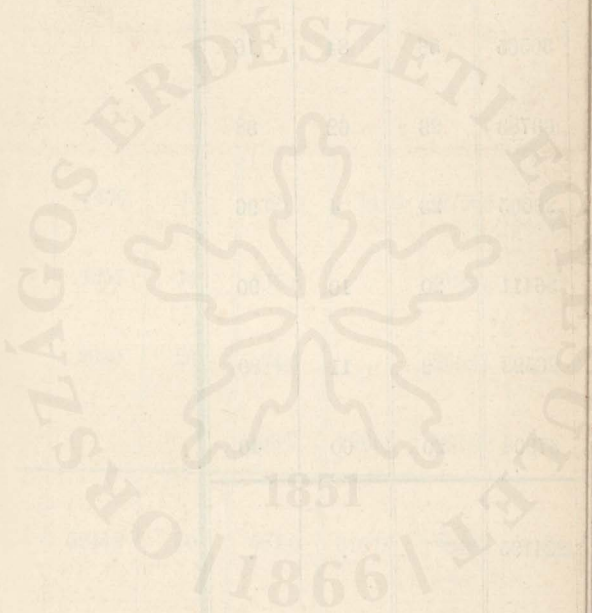

Létezés

Elterjedés

Érdeklődés

Értékelés

Az egyes fajok kiterjedése, az évi hozamterületek és fajhozamok választék szerint.

Terület hektárban. — Fajhozam tömörköbméterekben.

Erdőgazdálkodás	Erdőterület							Az erdőterületből van				Évi hozam				Feldolgozási maradék és hulladék fa	A tényleg kihasznált fajhozam választék aránya		
	Tölgy	Tölgy bükkkel együttesen	Bükk		Lucfenyő	Jegenyefenyő bükkkel együttesen	Összesen	Üzembe véve		Üzemen kívül		Vágás terület	Főhasználat				Haszonfa	Tűzifa	
			Siklás					Hegység		Terület	%ban		Terület	%ban	Tölgy				Bükk
	Előhegység										m ³ ben				%ban				
Vereczke (Zselmyova)...	.	.	.	16984	.	4738	21722	5261	24	16461	76	66·3	.	.	30565	30565	56	84	16
Szolyva	37421	644	2463	40528	9864	25	30664	75	182·3	.	39697	24083	63783	23	62	38
Viznicze.....	.	1001	.	9854	.	.	10855	9455	87	1400	13	88·0	1416	27589	.	29005	23	4	96
Szt.-Miklós	400	.	9858	.	.	10258	9001	88	1257	12	115·6	.	36411	.	36411	20	10	90
Hátmege	1151	1554	7319	.	.	10024	7394	74	2630	26	74·0	.	26523	.	26523	2	11	89
Munkács.....	11880	11880	11880	100	.	.	103·7	29663	8245	.	37908	20	60	40
Összesen...	<u>11880</u>	<u>2552</u>	<u>1554</u>	<u>81436</u>	<u>644</u>	<u>7201</u>	105267	52855	50	52412	50	581·0	31079	138465	54651	224195	.	.	.
Százalékokban.....	<u>11·3</u>	<u>2·4</u>	<u>78·8</u>	<u>0·6</u>	<u>6·9</u>														
	11·3	3·8	84·8																

Korosztály táblázat az 1895-ik év végén.

	T ö l g y						B ü k k						Jegenye és Luczfenyő									
	I	II.	III.	IV.	V.	összeg	I	II.	III.	IV.	V.	összeg	I.	II.	III.	IV.	V.	összeg				
	k o r o s z t á l y						k o r o s z t á l y						k o r o s z t á l y									
	0—20	21—40	41—60	61—80	81—100		101—120 és több	0—20	21—40	41—60	61—80		81—100	101—120 és több	0—20	21—40	41—60			61—80	81—100	101—120 és több
	é v e s						é v e s						é v e s									
H e c t á r																						
Korosztályok az 1895. év végén	7271. ₃₇	2213. ₅₃	994. ₂₆	1602. ₇₈	553. ₆₂	1951. ₄₀	14586. ₉₆	4350. ₂₇	5306. ₁₄	2929. ₈₅	8534. ₆₅	8888. ₈₈	52039. ₉₁	82049. ₇₀	3400. ₂₉	357. ₁₈	44. ₆₇	645. ₀₇	.	4182. ₃₉	8629. ₆₀	az I. korosztályban a tisztások is befoglaltatnak
Szabályos korosztály	2917. ₃₉	2917. ₃₉	2917. ₃₉	2917. ₃₉	2917. ₄₀		.	16409. ₉₄	16409. ₉₄	16409. ₉₄	16409. ₉₄	16409. ₉₄		.	1725. ₉₂	1725. ₉₂	1725. ₉₂	1725. ₉₂	1725. ₉₂		.	a szabályos korosztály 100 éves fordá mellett 20 évet tartalmaz
tehát } több kevesebb	4353. ₉₈	44518. ₈₅	.	1674. ₃₇	2456. ₄₇	.	
	.	703. ₈₆	1923. ₁₃	1314. ₆₁	412. ₃₈	.	.	12059. ₆₇	11103. ₈₀	13480. ₀₉	7875. ₂₉	1368. ₇₄	1681. ₈₅	1080. ₈₅	.	.	.	

Az állabok kihasználása.

A Főhasználat.

Erdő- gondnok- ság	Évi fahozam					Tényleg kihasználtatott																				Szállított és termelési apadék százalékában													
						H a s z o n f a										tűzi és szentéreszánt faanyag			A fahozam fafem választékok és százalékok szerint				Választékok és százalékok szerint kihasznált fatö- meg összege																
	szál és tönkf a					fűrész és bárdolt faanyag					hasított és szerszámf a					tűzifa			szen- tőfa		T ö l g y		B ü k k		Kőrös, Ju- har, Szál			Tülevellők			haszonfa			tüzifa					
	Tölgy	Kőrös, Szál, Ju- har, Szál	Bükk	Tülevellők	Összesen	Tölgy	Kőrös, Szál, Ju- har, Szál	Bükk	Tülevellők	Összesen	Tölgy	Kőrös, Ju- har, Szál	Bükk	Tülevellők	Összesen	Tölgy	Bükk	Összesen	haszonfa	tűzifa	haszonfa	tűzifa	Kőrös, Ju- har, Szál	Tülevellők	haszonfa		tűzifa	Összesen	Üzemban lévő terület has- zárólatánként										
t ö m ö r m ²					m ²										m ²			m ²		m ²		m ²			m ²			m ²											
Werezke } (Zadenyova)	. . .	6800	30665	37365	1100	1100	11950	11950	400	400	. . .	{	5440	{	5440	80	. . .	13450	13450	100	5440	100	18990	2.6	{	76	
Szolyva	. . .	1300	38397	34086	63783	. . .	1001	1600	700	3301	17496	17496	. . .	1600	350	1960	. . .	20366	6000	26366	3200	8	26366	69	1001	18546	22747	46	26366	54	49113	5.1	23		
Viznicze	1416	. . .	27689	. . .	29006	630	. . .	336	. . .	965	245	. . .	226	470	315	13334	7350	20899	875	62	315	15	560	2	20684	75	. . .	1435	6	20899	94	22584	2.4	23	
Szt. Miklós	. . .	36411	. . .	36411	625	. . .	625	135	. . .	135	. . .	19619	8750	28369	760	2	28369	78	. . .	760	3	28369	97	29129	3.2	20			
Hátmeg	800	. . .	25723	. . .	26523	570	. . .	1530	. . .	2100	20	. . .	20	. . .	80	. . .	80	120	6860	11505	18488	570	71	130	7	1630	7	18368	71	. . .	2200	11	18488	89	20688	2.8	22		
Munkács	29663	3445	4800	. . .	37908	19115	2756	375	. . .	22946	230	. . .	320	320	. . .	320	4065	3465	7630	19665	66	4065	14	375	9	3465	71	2756	. . .	22796	75	7630	26	30326	2.6	20			
Összesen	31879	4745	133920	54651	224196	20315	3757	4465	1800	30337	280	20	29446	29696	565	2040	750	3355	4400	69084	33608	107092	21110	66	4400	14	6525	5	102632	76	3757	31996	63388	37	107092	63	170490	3.2	24

A síkságban, azaz a munkácsi erdőgazdálkodásnál az apadék szekereként mint fekfű értékesítetik. — A tűzifa értékesítésére kiválsan kedvező fekvésűk van a síksági erdőknek, mert ott kisebb kinalat mellett nagy a kereslet. — Ezekután következnek az usztatópatakok mellett és előhegységekben fekvő erdőgazdálkodások, mint Viznicze, Szt. Miklós,

Hátmeg. — A szent-miklósi és szolyvai erdőgazdálkodások bükköcseiben a munkács-beszkidai vasuti vonal kedvező befolyása jelentékenyen érezhető. — A zdenyovai erdőgazdálkodás jelenleg a legjobb bükk-tűzfának értékesítése lehetetlen és a tülevellők kizárólagos kihasználásából magyarázható a termelési apadék nagysága.

Az egész uradalom területén. — Nyers évi jövedelem forintokban, mint az utolsó 10 év átlaga.

Mellékhasználatok.

Makkoltatás		Nyári erdei legeltetés			Fekfű			Hamuszír			Erdői mezőgazdasági kötés használat			Fűszéna, erdei magvak, atropoa belladonna, bükkfataplók			Az átlagos évi nyert jövedelem összege			Hektáronként esik	
Ingadozások	Átlag	Ingadozások	Átlag	Ingadozások	Átlag	Ingadozások	Átlag	Ingadozások	Átlag	Ingadozások	Átlag	Ingadozások	Átlag	Ingadozások	Átlag	Ingadozások	Átlag	Ingadozások	Átlag	Üzemban lévő	Összes
Erdőterületre																					
66	35703	10399	5367	9678	7959	3076	9545	7211	2193	7180	4219	708	6453	3805	1097	6510	2437	35530	0.67	0.33	

A tűzifa usztatás eredményének kitüntetése.

Tíz évi átlagból.

Az usztatás mindkét uszapatakon természetes vízzel történik.

Uszapatak	Évi tűzifa mennyiség ürköbméterekben			Apadék a bedobott famennyiség százalékában		Termelési költségek a gerebnél számítva ürkömméterenként																					
	bedobatott					Vágási díj		Közéltés		Fabedobás, usztatás, kidobás		Rakásolás		Építmény fentartás		Szerszám felügyelet stb.		Összesen									
	Ingadozás	Közép		Ingadozás	Közép	Ingadozás	Közép	Ingadozás	Közép	Ingadozás	Közép	Ingadozás	Közép	Ingadozás	Közép	Ingadozás	Közép	Ingadozás	Közép	Ingadozás	Közép	Ingadozás	Közép	Ingadozás	Közép		
Szinyák 13 kilométer	4000	15520	8600	1	4·2	2·3	21·2	29·5	25·6	12	38·4	26·6	3·8	13·6	6·7	2·8	3·4	3·1	0·8	4·1	1·6	0·5	1·8	1·3	41·1	90·8	64·9
Viznicze 30 kilométer	6450	20960	10500	1·8	4	2·7	22·6	29	28·3	17	24·5	21·3	9·7	34·5	17·9	2·7	3·8	3·4	1·1	4·5	2·4	0·1	2·1	0·9	53·2	98·4	74·2

Erdei termékek árjegyzéke

a munkács—szent-miklósi uradalomban kisebb, a termelés helyén eszközrendő eladásokra.

Választék	Mérték- egység	Pénzösszeg o. é. forintokban	Választék	Mérték- egység	Pénzösszeg o. é. forintokban
Gömbölyű épületfa:					
Tölgy, egész haszon	M ²	4.30—15.60	Kerek-talp	drb	—, —, — 0.04
Tölgy, fél haszon	>	2.60—9.50	Küllő	drb	—, —, — 0.03
Fenyő	>	1.—3.50	Abrons, mogyorófa, 4 méterig	1000 drb	—, —, — 7.—
Köris	>	2.20—9.—	> > hosszabb	> >	—, —, — 12.50
Juhar	>	2.20—9.—	> > nyírf	> >	—, —, — 15.—
Szil	>	1.30—4.30	Ásó vagy kapanyél	drb	—, —, — 0.03
Bükk-gyertyán	>	1.—2.80	Tűzifa:		
Nyár, nyír-éger	>	2.—2.50	Bükk, gyertyán, I. oszt.	űrköbméter	0.65—1.80
Faragott épületfa:			> > II. >	>	0.55—1.70
Fenyő	M ²	5.60—9.70	> > III. >	>	0.85—1.10
Tölgy	>	9.40—31.20	> > osztályozatlan	>	0.60—1.40
Bükk	>	3.10—7.50	> > dorong	>	1.—1.20
Fűrész-árú:			Tölgy, köris, szil I. oszt.	>	0.90—1.65
Fenyő	M ²	7.50—9.50	> > > II. >	>	0.80—1.40
Tölgy	>	3.40—31.—	> > > III. >	>	0.75—1.20
Bükk	>	5.60—11.50	> > > dorongfa	>	0.60—1.—
Köris	>	9.90—11.30	Nyár, nyír-éger II. oszt. fa	>	0.60—0.80
Juhar	>	11.—12.40	> > III. > >	>	0.50—0.60
Szil	>	8.20—9.60	> > osztályozatlan	>	0.45—0.50
Hasított-árú:			Fekvőfa	Szekér	0.30—1.—
Zsendely, hornyolt fenyő	1000 drb	5.—6.—	Forgács	>	0.40—0.60
> > bükk	> >	5.—5.20	Vékonyabb áterdölési fa	>	0.70—1.—
> > tölgy	> >	6.—7.50	Mellékhasználatok:		
Szőlőkaró, tölgy 6'	> >	12.—14.—	Termés-kő	M ³	0.15—0.35
> > 5'	> >	10.—11.—	Faragott-kő	>	1.60—2.—
Sővénykaró, hadított	drb	0.04—0.04	Törmelék-kő	Szekér	0.05—0.20
Kisebb haszon- és kerékgyártófa:			Homok	>	0.15
Kerítés-oszlop, tölgy, 3 méf. hosszú	drb	1.—1.20	Agyag	>	0.15
> > >	>	0.80—1.—	Lomb-alom	>	0.20—0.40
Erdei lécz	>	0.05—0.15	Páfrány alomnak	>	0.20—0.40
Sővény-karó gömbölyű	>	0.01—0.03	Az egyes választékok árai, az itt megjelölt ár szélsőségek között, erdő- részek, továbbá hosszasági és vastagsági méretek szerint változnak.		
> vessző	Szekér	0.40—0.80	A tűzifára vonatkozólag megjegyeztetik, hogy az a hegyvidéken csak 2 osztályba, a lapályon ellenben, hol a tűzifa sokkal értékesebb, 3 sőt 4 osz- tályba soroztatik.		
Löhcre ősztrő	>	0.40—1.—	Innen magyarázható meg, hogy a dorong és II. osztályú bükkfa minimális ára magasabb a hegyvidéken termelt I., II. osztályú bükkfa minimá- lis áránál.		
Babkaró	>	0.40—0.80			
Rudak, bükk	drb	0.10—0.25			
> köris	>	0.20—0.60			
> nyír	>	0.15—0.30			
> tölgy	>	0.30—0.50			

Erdei termelési közelítési és szállítási munkabérek

a pénzösszegek o. é. krajzárókban.

A munka megnevezése	Mérték egység	Munkabér	A munka megnevezése	Mérték egység	Munkabér
A) Termelési költségek.			B) Közelítés és szállítás.		
Döntés és leágazás	M ³ .	5—15	I. Szárazon való szállítás.		
Fenyőfa lekéregelés	"	8—5	a) Közelítés a vágásokból a völgyekbe:		
Tönkfa kifűrészelése	"	12—20	Tűzifa	űrköbméter	8—45
Tűzifa termelés felrakósólással	űrköbméter	18—32	Fenyő épületfa	M ³ .	110—180
Épületfa faragás	M ³ .	150—350	Fenyő tönk	"	80—150
Fűrészt árú:			b) Szárazon való szállítás 1 kilométer távolság után:		
Fűrészt műveknél	M ³ .	75—100	Tűzifa	űrköbméter	5—8
Kézi munkánál	"	350—650	Fenyő épületfa	M ³ .	5—9
Zsindely termelés:			Fenyő fűrészarú	"	6—10
Hasított, hornyolt fenyő, bükk, tölgy	1000 drb.	250—380	Tölgy tönk	"	6—12
Gyalult bükkfa zsindely	" "	200—230	Tölgy épületfa és fűrészarú	"	8—14
Különfélék:			Vasuti talpfa	drb.	0-7—1-2
Tölgy bodnárfa	akó	20—32	Zsindely	1000 drb.	3—5
Tölgy szőlőkaró hasított	1000 drb.	280—380	Faszén	Hectoliter	2—3
Vasuti talpfa	drb.	20—28	II. Vizen való szállítás.		
Kerek talp	"	1-8—3-5	I kilométer folyam távolság után:		
Küllő	"	0-5—0-8	Fenyő épületfa közönséges tutajokba kötve	M ³ .	1-8—2-6
Faszén	Hectoliter	4—7			
Hamuzsír	190 klg.	1240			
Mész kemenczeként a 100—110 Hectol.		1850			
Bükkfa donga 0-82 és 1 mét. hosszú	1000 drb.	900—1000			
" fenékfa 64 cm hosszú	" "	1500			
Lapátok	drb.	6—25			

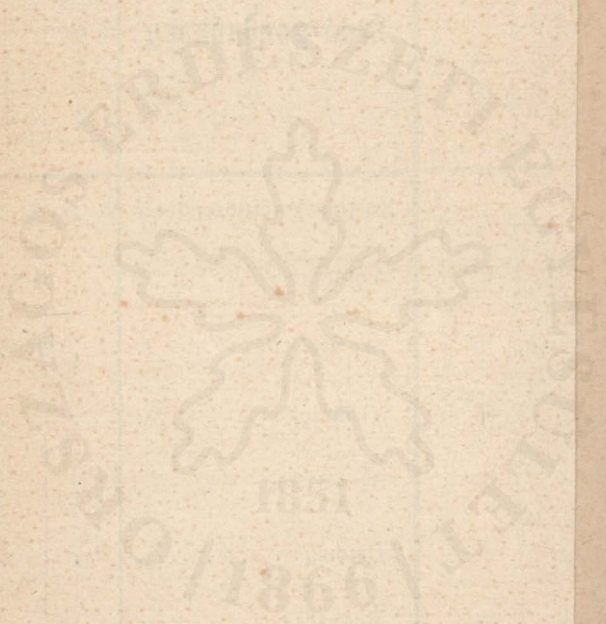
A munkács-szent-miklósi uradalomban az elmúlt 30 évben, vagyis 1864–1894 évig terütekre hozott vadak löjegyzeke
ötöd évek szerint kimutatva.

Vadnem	1865—1869	1870—1874	1875—1879	1880—1885	1885—1889	1890—1895	Összesen	Évi átlag	Az egyes vadnak az eljett		
	ötöd években terütekre hozott vadak								hasznos	kártékony	összes
	d a r a b s z á m								vadak százalékában kifejezve		
Szarvas bika	12	44	168	224	218	158	824	27	$\left. \begin{matrix} 7.3 \\ 3.3 \\ 1.1 \end{matrix} \right\}$.	$\left. \begin{matrix} 4.3 \\ 2.3 \\ 0.7 \end{matrix} \right\}$
Szarvas tehén	1	.	23	96	209	80	409	14		.	
Szarvas borjú	4	1	8	28	41	30	112	4		.	
Vadkan	27	14	59	97	87	53	337	11	$\left. \begin{matrix} 3 \\ 2.4 \\ 3 \end{matrix} \right\}$.	$\left. \begin{matrix} 2 \\ 1.4 \\ 2 \end{matrix} \right\}$
Emse	13	16	47	67	75	46	264	9		.	
Süldő	14	34	47	76	82	70	323	11		.	
Őzbak	77	78	115	149	173	129	721	24	6.5	.	4.3
Nyul	276	354	616	489	810	1743	4288	143	38.9	.	25.6
Nyírfajd	18	.	12	5	9	1	45	1	0.3	.	0.2
Császármadár	368	371	712	824	321	369	2965	99	26.9	.	17.7
Erdei szalonka	103	102	165	142	198	44	754	25	6.8	.	4.5
Összesen :	913	1014	1972	2197	2223	2723	11042	368	—	.	65.9
Medve	45	42	24	20	7	8	146	5	.	2.6	0.9
Híúz	8	8	7	12	14	17	66	2	.	1.1	0.4
Farkas	34	24	51	56	36	65	266	9	.	4.7	1.6
Róka	276	269	427	615	723	1110	3420	114	.	60	20.4
Nyest	8	21	63	120	145	282	639	21	.	11.1	3.7
Vadmacska	7	16	26	31	60	75	215	7	.	3.7	1.3
Görény	12	12	19	42	88	295	468	16	.	8.4	2.9
Borz	4	6	31	115	78	98	332	11	.	5.3	2
Vidra	4	1	23	35	37	49	149	5	.	2.6	0.9
Összesen :	898	399	671	1046	1188	1999	5701	190	.	—	34.1
Fő összeg :	1311	1413	2643	3243	3411	4722	16723	558	—	—	—

Kiseb ragadozó vadakból az utolsó évtizedben átlag lelovott: Sas, bagoly: 52. — Kánya, sólyom, héja: 486. — Vércse és ölyv: 353. — Varjú: 566. — Szarka: 450. — Vizi seregély: 83. — Házi kutya: 137. — Házi macska: 41 darab. — Az 1886-ik évben kitett mérgezett csalétken egy sakál esett el. —

A munkács-szentmiklósi uradalom erdészeti személyzetének kimutatása.

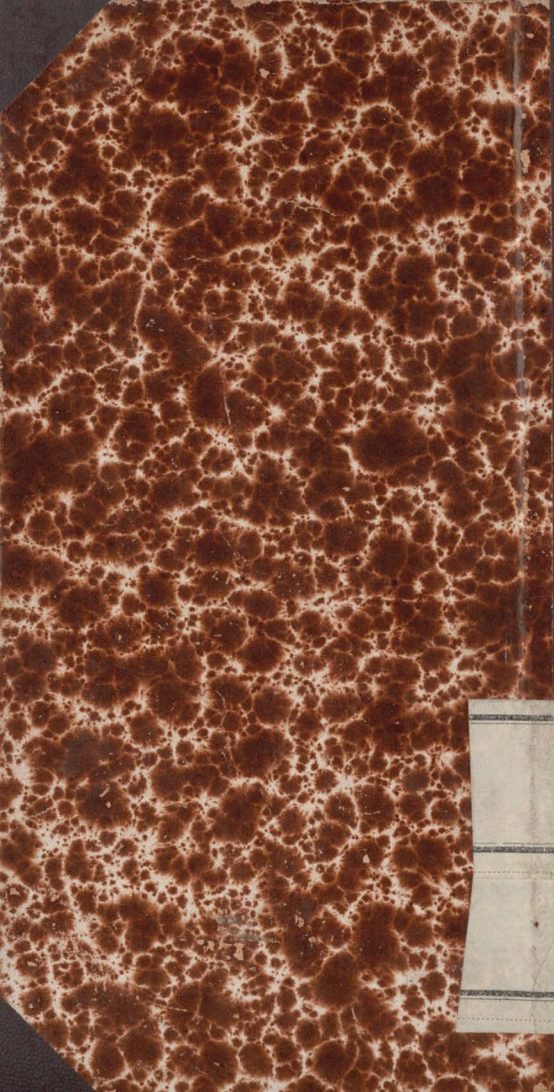
Erdő-gondnokság	Az alkalmazottak megjelölése											Összesen				Az erdő-gondnokság területe			A védterületek száma	A védterületek átlagos területe		
	Erdőfelügyelő	Erdőrendező	Ellenőr	Erdőgondnok	Erdészsegéd	Erdőgyakornok	Műszaki segédtiszt	Altiszt	Erdővéd	Erdőőr	Fa és szén raktárőr	Tiszt	Altiszt	Szolgaszemélyzet	Fő összeg	Üzembe véve	Üzemen kívül	Összesen			Hectár	Hectár
Központ és erdőrendezés	1	1	1	.	2	3	2	10	.	.	10	.	.	.				
Vereczke	1	.	.	.	1	.	13	.	1	1	13	15	5261	16461	21722	13	1670		
Szolyva	1	.	.	.	2	3	20	1	1	2	24	27	9864	30664	40528	23	1762		
Viznicze	1	.	.	.	4	.	12	1	1	4	13	18	9455	1400	10855	12	904		
Szt. Miklós	1	.	.	.	1	4	10	1	1	1	15	17	9001	1257	10258	14	733		
Hátmeg	1	.	.	.	1	2	11	.	1	1	13	15	7394	2630	10024	13	771		
Munkács	1	1	.	.	4	3	28	.	2	4	31	37	11880	.	11880	31	383		
Összesen	1	1	1	6	3	3	2	13	12	94	3	17	13	109	139	52855	52412	103267	106	993		

1

